

نکات کلیدی بخش اول

نکته ۱۰۸

نکته‌های ۱ تا ۱۰۸

۱ عینیت عبارت است از «ارزیابی شیوه غیر جانبدارانه». عینیت یکی از شرایط روش علمی است و جامعه‌شناس باید درباره موضوع مورد بررسی‌اش نظر غیر شخصی و فارغ از موضع‌گیری داشته باشد.

۲ یک یافته علمی عبارت از «نتیجه‌گیری قابل تکمیل» است. علم هیچ حقیقت مطلق را برنمی‌تابد. حقیقت علمی همیشه باید پذیرای تجدید نظر باشد.

۳ آگوست کنت نخستین کسی بود که نیاز به کاربرد علم برای حل مسائل علمی تأکید داشت و نسبت به دورکیم متقدم‌تر است.

۴ جامعه‌شناسی در اروپای قرن نوزدهم ریشه دارد. صنعتی شدن و رشد شهرنشینی و مسائل مبتلا به جامعه از عوامل اصلی گرایش به مطالعات اجتماعی در اروپای قرن نوزدهم بود.

۵ از جامعه‌شناسان انتظار می‌رود که از نظر اخلاقی کاملاً بی‌طرف باشند. جامعه‌شناسی در هر شرایطی در فرآیند تحقیق باید «بی‌طرفی اخلاقی» خود را حفظ کند.

۶ جامعه‌شناسی یک علم اجتماعی است. جامعه‌شناسی یک جنبش اصلاحی، مثلاً «جنبش سوسیالیسم» نیست بلکه یکی از شاخه‌های علوم اجتماعی است و از روش علمی پیروی می‌کند.

۷ جامعه‌شناسی ناب به دنبال دانش است بدون آنکه در نظر داشته باشد که چگونه می‌توان آن را به کار بست در ضمن جامعه‌شناسی ناب در برابر جامعه‌شناسی کاربردی به کار می‌رود.

۸ اسپنسر سیستم عصبی انسان را با نظام ارتباطی قابل مقایسه می‌دانست و جامعه را با بدن انسان مورد مقایسه قرار می‌داد.

۹ دورکیم در تحقیق خودکشی خود سعی کرد که امر اجتماعی را با امر اجتماعی دیگر بررسی کند.

۱۰ به اعتقاد تونیس مصداق اجتماع یا گمین شافت گروه دوستان، خانواده و... می‌باشد. روابط در گروه دوستان مبتنی بر روابط عاطفی است و کشش‌های پیوند دهنده اعضای گروه دوستان از نوع کشش‌های طبیعی است.

۱۱ به اعتقاد تونیس کشش از نوع سنجیده و حساب شده متعلق به کنترل شناخت یا جامعه می‌باشد.

۱۲ جامعه‌شناسان اروپایی در تعریف جامعه‌شناسی بیشتر به «ساخت و ترکیب و قالب‌های کلی» جامعه اهمیت می‌دهند. اما جامعه‌شناسان آمریکایی بیشتر به روابط افراد و کنش‌های گروهی اهمیت می‌دهند.

۱۳ نهادها مجموعه‌ای از اصول و مقررات هستند. فرد در بدو تولد با نهادها و اجزاء واقعی فرهنگ مواجه است. نهادها دارای دوام، عینیت و استقلال هستند.

۱۴ فرهنگ مجموعه‌ای از ویژگی‌های رفتاری و عقیدتی اکتسابی است.

۱۵ تکنولوژی، تغییرات محیط طبیعی، تغییرات اجتماعی و عامل و نیازهای تشخیص داده شده عامل دگرگونی فرهنگی است.

۱۶ جامعه‌شناسان معتقدند که مجازات‌های غیر رسمی بیشتر از مجازات‌های رسمی کارایی دارند.

- ۱۷ نظارت اجتماعى در واقع بسط فراگرد اجتماعى شدن است.
- ۱۸ رفتارهاى نهادى با واكنشهاى خودجوش مشخص نمى‌شود. بلکه، واكنشهاى مورد انتظار، قابل پيش‌بينى و الگودار شخصى مى‌شود.
- ۱۹ جامعه‌شناسى كه در برنامه اجتماعى به عنوان مشاور كار مى‌كند يك دانشمند کاربردى يا يك تكنسين اجتماعى است.
- ۲۰ انسان‌ها از آن رو كه جامعه را سازمان مى‌دهند متمايز از حيوانات هستند.
- ۲۱ جامعه‌شناسى را مى‌توان مطالعه علمى زندگى گروهى انسان‌ها تعريف كرد.
- ۲۲ جامعه‌شناسى به عنوان يك رشته علمى غير از فلسفه اجتماعى است. فلسفه اجتماعى، نظام ارزش‌هاىي است كه به ما مى‌گويد يك گروه از مردم چگونه بايد جامعه خود را سازمان دهند و به چه صورتى رفتار كنند، در حالى كه جامعه‌شناسان سعى دارند تا نحوه زندگى كردن و كنش متقابل در گروه‌ها را به طور كلى و هر چه عيني‌تر كه در ضمن با موازين علمى هم سازگار باشد توصيف و تشريح كنند.
- ۲۳ يكي از اهداف مهم جامعه‌شناسى، پيش‌بينى و كنترل رفتارها است. از ديگر موارد اهميت مطالعه علم جامعه‌شناسى مى‌توان به شناخت جايگاه خود در جامعه و آشنايى با تمام فرهنگ‌هاى جامعه اشاره كرد.
- ۲۴ جامعه‌شناسان با پيش‌بينى روند رفتارهاى گروهى مى‌توانند به طرح‌ها و برنامه‌هاى رسمى دولت براى آينده كمك كنند.
- ۲۵ مطالعه جامعه‌شناسى به ما كمك مى‌كند كه با كاهش پيش‌داورى‌ها و احكام قالبى، رفتار خود را با انعطاف بيشترى با موقعيت‌هاى جديد تطبيق دهيم.
- ۲۶ عقل سليم كه مشتمل بر عقايد روزمره است از نسلى به نسل ديگر منتقل مى‌شود.
- ۲۷ شهود شيوه شناخت غريزى است. شهود اغلب بر اساس اطلاعات كم و بيش متكى بر حافظه يا منابع نامشخص استوار است.
- ۲۸ شهود و عقل سليم هر دو جايگاه خاصى در جامعه‌شناسى دارند زيرا غالباً كمك فراوانى به توسعه فرضيه‌هاى علمى مى‌كنند. با وجود اين، اين دو به تنهائى تكنيك خاص مناسبى براى پژوهش‌هاى جامعه‌شناسى نيستند.
- ۲۹ بر حسب عرف و عادت علوم را به دو شاخه عمده تقسيم مى‌كنند: اول: علوم طبيعى مربوط به مطالعه پديده‌هاى طبيعى است. دوم: علوم اجتماعى عرصه وسيع رفتارهاى انسانى را مطالعه مى‌كند.
- ۳۰ جامعه‌شناسى يكي از علوم اجتماعى است.
- ۳۱ شرايط زير در به كارگيرى روش‌هاى پژوهشى بايد لحاظ شود: اول: قابليت بررسى و آزمون (پژوهش علمى مستلزم مشاهدات ملموس و واقعى است). دوم: طرد مطلق‌گرائى (علم هيچ حقيقت مطلقى را نمى‌پذيرد). سوم: بى‌طرفى ارزشى. چهارم: عينيت. پنجم: استفاده از روش‌هاى استاندارد شده. ششم: مهارت در پژوهش. هفتم: كنترل موقعيت‌ها.
- ۳۲ جامعه‌شناسى همانند ديگر علوم اجتماعى نسبت به بسيارى از رشته‌هاى علوم طبيعى به دو دليل اساسى دقت علمى كمترى دارد: نخست تازگى به كارگيرى روش‌هاى علمى، و دوم تغييرپذيرى موضوعات انسانى.
- ۳۳ روش‌هاى پژوهش علمى شامل: اول: تهيه يك فرضيه. دوم: طرح پژوهشى. سوم: تحليل داده‌ها. چهارم: نتيجه‌گيرى.
- ۳۴ رشد تاريخى جامعه‌شناسى (جامعه‌شناسى جوان‌ترين دانش اجتماعى است). شامل: اول: اگوست كنت فرانسوى (پدر جامعه‌شناسى). دوم: هربرت اسپنسر انگليسى (نظريه تطور اجتماعى). سوم: لستر وارد امريكايى. چهارم: اميل دوركيم. پنجم: ماكس وبر.

- ۳۵ در همه پژوهش‌های اجتماعی از روش‌های علمی استفاده می‌شود.
- ۳۶ چهار فن که پیش از همه در پژوهش‌های اجتماعی به کار می‌رود عبارتند از: اول: آزمایش. دوم: مطالعات مبتنی بر مشاهده. سوم: بررسی‌های نمونه‌ای. چهارم: مطالعه موردی.
- ۳۷ تأثیر عامل زمان در پژوهش: مطالعات مقطعی، مطالعات طولی، مطالعه گذشته‌نگر، و مطالعه آینده‌نگر.
- ۳۸ کاربرد آمار: میانگین، میانه، مد، ضریب هم‌بستگی، اعتبار (روایی)، پایایی.
- ۳۹ مشکلات پژوهش‌های جامعه‌شناسی: تغییرات اوضاع اجتماعی، مشکلات پژوهش، پیش‌بینی ناپذیری رفتار انسان، محدودیت‌های اخلاقی، محدودیت آزمایشات.
- ۴۰ جامعه‌شناسی محض بدون توجه و نظر خاص به کاربردهای عملی به جست‌وجوی شناخت علمی می‌پردازد اما جامعه‌شناسی کاربردی عبارت است از جست‌وجوی دانشی که کاربردهای عملی داشته باشد.
- ۴۱ جامعه‌شناسی را به شاخه‌های فرعی و زمینه‌های تخصصی گوناگون تقسیم می‌کنند.
- ۴۲ نقش‌های عمده جامعه‌شناس: اول: محقق دانش‌پژوه. دوم: مشاور برنامه‌ریزی. سوم: تکنسین. و معلم علوم اجتماعی.
- ۴۳ فرهنگ را می‌توان به عنوان مجموعه رفتارهای اکتسابی و ویژگی اعتقادی اعضای یک جامعه معین تعریف کرد.
- ۴۴ جامعه به گروهی از انسان‌ها اطلاق می‌شود که در طول هزاران سال با یکدیگر زندگی کرده و در سرزمین معینی سکنی گزیده‌اند و خود را عنوان یک واحد اجتماعی متمایز سازمان داده‌اند.
- ۴۵ یکی از ویژگی‌های خاص انسان، توانایی و مهارت او در برقراری ارتباط با دیگران به عالی‌ترین و پیچیده‌ترین شکل است.
- ۴۶ شیوه‌های اساسی ارتباط نمادی آدمیان به سه شیوه اساسی صورت می‌گیرد: زبان گفتاری، زبان نوشتاری، زبان جسمانی.
- ۴۷ هنجارهای فرهنگی معیارهای رفتارهای ثابتی هستند که گروه، به لحاظ فکری یا رفتاری از افراد انتظار دارد یا آنها را تأیید می‌کند.
- ۴۸ انواع هنجارهای فرهنگی: اول: ارزش‌ها. دوم: آداب و رسوم. سوم: رسوم اخلاقی.
- ۴۹ فرهنگ آرمانی آن است که الگوهای رفتاری آشکار و رسماً تأیید شده را در بر می‌گیرد در حالی که فرهنگ موجود (واقعی) آن چیزی است که عملاً در جامعه حاکم است.
- ۵۰ فرهنگ مطلوب سیگار کشیدن در مکان‌های عمومی را بد می‌داند در حالی که فرهنگ موجود این را نادیده می‌گیرد.
- ۵۱ عنصر فرهنگی به کوچک‌ترین واحد فرهنگ اطلاق می‌شود که ممکن است یک عبارت، شیء، حرکت یا نماد باشد.
- ۵۲ توپ، جوراب، لباس مخصوص... جز عناصر فرهنگی است اما بازی پینگ‌پنگ مجموعه‌ای فرهنگی است.
- ۵۳ خرده فرهنگ گروهی کوچک‌تر از جامعه است که منسوب به فرهنگ وسیع‌تر است اما هنجارهای خاص خود را نیز دارد.
- ۵۴ ضد فرهنگ به گروه‌هایی اطلاق می‌شود که با هنجارها و موازین فرهنگی غالب در جدال هستند و آن را شدیداً طرد می‌کنند.
- ۵۵ قوم‌مداری گرایشی است که برحسب آن افراد جامعه فرهنگ خود را برتر از فرهنگ دیگران می‌پندارند. (دارای آثار مثبت مثل وفاداری و زیان‌هایی مثل مانع نوآوری).
- ۵۶ ضربه فرهنگی: فردی که تحت تأثیر محیط فرهنگی بیگانه است و بین مردمی زندگی می‌کند که در باورهای اساسی با او مشترک نیستند.

- ۵۷ تأخر فرهنگی: زمانی که عناصر مادی فرهنگ دگرگون می‌شوند اما عناصر غیرمادی وضعیت خود را حفظ کرده و ثابت می‌مانند.
- ۵۸ فناوری مهم‌ترین عامل مؤثر بر دگرگونی‌های اجتماعی و فرهنگی است.
- ۵۹ عوامل مؤثر بر میزان و سرعت دگرگونی: محیط طبیعی، دگرگونی در جمعیت، نیازهای شناخته شده.
- ۶۰ پایگاه به موقعیت اجتماعی و جایگاهی اطلاق می‌شود که فرد در گروه احراز می‌کند.
- ۶۱ پایگاه و موقعیت اجتماعی حقوق و مزایای شخص را تعیین می‌کند.
- ۶۲ نقش به رفتاری اطلاق می‌شود که دیگران از فردی که پایگاه معینی را احراز کرده است انتظار دارند.
- ۶۳ پایگاه انتسابی از آغاز تولد به فرد محول شده، عمدتاً در زمینه‌های خانوادگی نوزاد استوار است.
- ۶۴ پایگاه اکتسابی به موقعیتی اطلاق می‌شود که بر اساس تلاش و کاری که فرد از خود بروز داده استوار است.
- ۶۵ در جوامع صنعتی جدید فرد می‌تواند تعداد بسیاری پایگاه را در یک زمان دارا باشد (ناهمسانی پایگاه).
- ۶۶ گروه‌های مرجع یکی از معیارها و الگوهایی است که هر کس نقش خود را بر اساس آن ارزیابی می‌کند.
- ۶۷ شیوه ایفای نقش طبق انتظارات جامعه را نقش محول می‌نامند.
- ۶۸ نقش محقق شیوه‌ای است که فرد در عمل در ایفای یک نقش معین به کار می‌برد.
- ۶۹ به حالتی که در آن فرد نقش خاصی را به رغم میل و احساسات شخصی ایفا می‌کند دلسردی از نقش می‌گویند.
- ۷۰ گاه اتفاق می‌افتد که فرد در انجام نقشی دچار مشکل می‌شود (فشار نقش).
- ۷۱ فردی که با یک یا چند نقش که مستلزم انجام رفتارهای متناقض است سروکار دارد دچار تعارض نقش است.
- ۷۲ شبکه نقش‌ها به مجموعه روابط و مناسباتی اطلاق می‌شود که شخص با افراد دیگری که با آنان در تماس است برقرار می‌کند.
- ۷۳ اجتماعی شدن فرایندی است که به انسان راه‌های زندگی کردن در جامعه را می‌آموزد و شخصیت می‌دهد.
- ۷۴ قبل از ورود به دبستان، فرایند اجتماعی شدن از طریق مناسبات در خانه انجام گرفته است.
- ۷۵ الگوهای رفتار مشترک یا معیارهای رفتار را هنجار می‌نامند.
- ۷۶ فرایند اجتماعی شدن، در آغاز تولد و با مراقبت‌های اولیه از نوزاد آغاز می‌شود.
- ۷۷ چارلز هارتون کولی نظریه «خود آیین‌سان» را ارائه کرده است (جامعه آیین‌ای است که فرد خود را در آن می‌بیند).
- ۷۸ عبارت «رفتار را تا حدی وسیع با کنش‌های دیگران تعیین و مشخص می‌کند» مفهوم خود آیین‌سان را به ذهن نزدیک می‌کند.
- ۷۹ دگری عام تعمیم یافته مفهومی است که جرج هربرت مید ابداع کرده است (ترکیبی از انتظاراتی که فرد گمان می‌کند دیگران از او دارند).
- ۸۰ اشخاصی که تأثیر عمده‌ای بر وجهه نظر افراد می‌گذارند دگران مؤثر نامیده می‌شوند.

- ۸۱ جرج هربرت مید، خود را به دو نوع تقسیم می‌کند: من فردی (جنبه شخصی) و من اجتماعی (انعکاس هنجارهای جامعه).
- ۸۲ عوامل اجتماعی ساختن: خانواده، مدرسه، گروه‌های همسالان، رسانه‌های جمعی.
- ۸۳ اصطلاح ویژگی شخصیتی به جنبه خاصی از کل شخصیت آدمی اطلاق می‌شود.
- ۸۴ عوامل مؤثر بر رشد شخصیت: تأثیر وراثت، محیط طبیعی، فرهنگ و شخصیت، تجربه‌های گروهی و فردی.
- ۸۵ منش ملی به شخصیت بنیادین مردم یک ملت اطلاق می‌شود.
- ۸۶ تعریف گروه: مرکب از تعدادی از انسان‌هاست که با یکدیگر روابط متقابل داشته و از عضویت خود آگاه‌اند.
- ۸۷ جامعه‌شناسان سه نوع گروه بنیانی را مشخص کرده‌اند: تجمع، مقوله (رده)، و گروه سازمان یافته.
- ۸۸ گروه اختیاری یا ارادی: گروهی که فرد شخصاً به عضویت در آن علاقه‌مند است.
- ۸۹ گروه غیراختیاری: گروهی که افراد بدون انتخاب خود در آن قرار می‌گیرند (مانند سربازان وظیفه).
- ۹۰ درون گروه (ما): افرادی که فرد خود را متعلق بدان‌ها دانسته و احساس خودمانی بودن می‌کند.
- ۹۱ برون گروه (آنها): افرادی که شخص بین خود و آنان منافع مشترکی نمی‌بیند.
- ۹۲ فاصله اجتماعی میزان احساس نزدیکی یا پذیرشی را که اعضای گروه در قبال اعضای گروه دیگر دارند مورد سنجش قرار می‌دهد.
- ۹۳ اغلب فاصله اجتماعی برای سنجش درجه صمیمیت ممکن در روابط اجتماعی گروه‌های مختلف نژادی و قومی به کار می‌رود.
- ۹۴ فاصله اجتماعی را می‌توان با پرسش‌نامه یا مشاهده مستقیم اندازه‌گیری کرد.
- ۹۵ فردینان تونیس دو مفهوم را تحلیل کرد: گمیشافت (اجتماع محلی با روابط صمیمی) و گزلفاشت (جامعه با روابط رقابتی).
- ۹۶ گروه‌های نخستین را می‌توان مشابه گمیشافت در نظر گرفت (تماس مستقیم و صمیمانه).
- ۹۷ گروه‌های ثانوی را می‌توان مشابه گزلفاشت در نظر گرفت (پیوندهای عاطفی ضعیف و رسمی).
- ۹۸ روابط میان اعضای گروه ممکن است شکلی کاملاً رسمی (ساخت رسمی) یا غیررسمی (ساخت غیررسمی) داشته باشد.
- ۹۹ جامعه‌شناسان دو گونه رهبری را متمایز کرده‌اند: رهبری تخصصی یا ابزاری، و رهبری ارشادی.
- ۱۰۰ گروه‌های مرجع برای فرد از این لحاظ اهمیت دارند که الگوهایی را برای دآوری و ارزیابی او از خود به دست می‌دهند.
- ۱۰۱ مردمی که با هم در یک اتوبوس سوار می‌شوند یک تجمع را تشکیل می‌دهند.
- ۱۰۲ نهاد، نظامی به نسبت پایدار و سازمان یافته از الگوهایی اجتماعی است با هدف برآوردن نیازهای اساسی جامعه.
- ۱۰۳ نهادهای پنج‌گانه عبارتند از: نهادهای خانواده، آموزش و پرورش، دین، اقتصاد و حکومت.
- ۱۰۴ اولین هدف هر نهاد، ارضای نیازهای اجتماعی معینی است.
- ۱۰۵ نهادی شدن، فرآیند توسعه نظامی از هنجارها، پایگاه‌ها و نقش‌های مشخص و به هم پیوسته است.

۱۰۶ از طریق نهادی شدن، رفتارهای خودانگیخته جای خود را به رفتار نظام یافته می دهد.

۱۰۷ جابه جایی کارکرد نهادها هنگامی رخ می دهد که یک نهاد دچار ناتوانی شود یا نهاد دیگری آن نقش را بهتر ایفا کند.

۱۰۸ خصوصیات مشترک نهادها: نمادهای فرهنگی، قواعد رفتار، اصول اعتقادی یا ایدئولوژی.

